

Ako ne razumejo naše boli, našega trpljenja in položaja sovražniki, se ne čudimo, saj nam ti vse to privoščijo iz dna svojega srca. Hudo nam pa de, da nočejo poznati nas in našega trpljenja naši prijatelji. V zadnji dobi smo postali ravno mi učitelji tarča, v katero sme streljati vsakdo. Zaničuje in ponižuje nas klerikalizem kakor navadno, obrekuje nas in nam jemlje čast in spoštovanje liberalizem. Če se hočeš iznebiti prijatelja, mu povej v obraz resnico, kmalu boš zvedel, kdo in kaj si! Tako se je zgodilo z nami v zadnji dobi. Članek v „Učiteljskem Tovarišu“ — Učitelj in politika — je razburil duhove v liberalnem taboru. Ta članek je provzročil vulkanski izbruh. Ogenj in žveplo sta padala na naše glave. To je provzročilo splošno ogorčenje vdanih prijateljev šole in učiteljstva, veselje, pritrjevanje, zasmeh in veliko pohvalo naših prijateljev na katoliški podlagi. Večjega veselja menda ni zaužil naš klerikalizem od začetka svojega obstanka. Zmračilo se mu je čelo, ko je prišlo zaradi osebnosti do poravnave med dr. Tavčarjem in „Učiteljskem Tovarišem“. Oj, ljubezen do bližnjega, kje si?!

Že davno je bilo dano geslo, da mora učiteljstvo zaupati le svoji lastni moči, organizaciji in svojemu delu. Po tem geslu se je ravnalo že mnogo let in pri tem ostane tudi vbodoče. Le zavest v svojo lastno moč je danes nekaj vredna. To nas uči vsakdanje življenje in pogled v socialne razmere. Zavest v našo lastno moč nas je dosedaj krepila, jačila, nam dajala pogum, vztrajnost in tudi rodila uspehe. Ta samozavest nas je zedinila, da smo postali eno telo z geslom: Vsi za enega, eden za vse! Ona nas je ojunčila, da smo se postavili porobu klerikalizmu, ki je imenoval šolo prokletstvo za narod, učitelje pandurje liberalizma, omahljivce in neznačajne ljudi, ki se bomo prelevili pri prvi vladni sapi v ponižne vladne sluga, ki nam je do danes jemal neprestano čast in spoštovanje med narodom. Mogočen, ošaben in domišljav je klerikalizem, a mi nismo uklonili svojega tilnika. Povedali smo mu v obraz, kdo in kakšen je, ker ga poznamo. Dokazali smo mu v mnogih člankih z dejstvi, da deluje in živi v nasprotju z vero. Vse to je naš klerikalizem spravil v žep na tihem in brez odgovora, čeprav je gostobeseden ob vsaki malenkosti.

Na to so igrali enodejanski igrokaz „Knez od Semberije“ znanega pisatelja in bivšega konsularnega atašeja Nušića. Igra je pretresljivo učinkovala na vse navzoče. Niti eno oko ni ostalo suho. — In temu se ne čudimo. Kdor pozna Srba, s kako toplim srcem oklepa svoj narod, oni narod, ki ima tako žalostno, a vkljub temu tako sijajno zgodovino, se ne bo čudil, da je ravno ta igra učinkovala tako pretresljivo na občinstvo, saj je pa tvarina v istini vzeta iz prave, istinite narodne prošlosti, in da je zbudila viharni aplavz. In tudi pisatelj nam jamči s svojo prošlostjo, da igra sloni na pravi podlagi. — Pisatelj je bil opevano poklican na oder.

In tretji del je obsegal sliko iz harema „On“ od Čorovića. Ta igra nas je zazibala v krasne bajke iz „Tisoč in ene noči“. Poudarjati moram, da je bila ta slika za nas slovenske zastopnike nekaj povse novega, in prepričani smo, da nam naše slovensko gledališče ne ponudi nikdar kaj takega . . .

Nepozabljiva nam ostane tudi ta-le epizoda: Ko smo se vrnili po gledališki predstavi v restavracijo „Pri ruskem carju“, je sedela tu neka elitna družba belgrajskega prebivalstva, dame in gospodje. Peli so nenavadno ubrano izvečine srbske pesni. A ko smo zasedli svojo mizo, je zazvenela naša „Zvonikarjeva“ tako ljubko, da smo bili naravnost presenečeni, da pojo to pesem tako izrazovito v dalnjem Belgradu.

„Zvonovi zvonite! . . .“

Zaupanje v svojo lastno moč nam je dajalo poguma in moči, da smo tako govorili, ker kot odgojitelji naroda ne smemo in ne moremo zamolčati resnice, če se potem komu zamerimo ali ne. A nismo povedali resnice v obraz samo klerikalizmu, priti je moral na vrsto tudi naš liberalizem. Že mnogo let smo molče opazovali njega delovanje, a čimbolj se nam je resnil obraz. Spoznali smo, da je delovanje prvakov med narodom brez uspehov, pisava pa v javnih listih robata, strastna, žaljiva in osebna. Zaradi teh hib se je ostril med nami čedaljebolj boj v veselje narodnih nasprotnikov.

Klerikalizem je vse to izrabljal, kliče: „Glejte, takšni so liberalci! Takšni so liberalni učitelji, ki so liberalni privrženci!“ Zlorabljal je vsako liberalno napako, da je tem lažje slepil nerazsodni narod. Vse to ni izmodrilo liberalizma. Tem hujše je udrihal okolo sebe; vedno več gradiva je dajal svojemu nasprotniku; sovražstvo se je širilo čimdaljebolj, a triumfiral je vedno bolj klerikalizem, ker je imel cerkev in vero, laž in obrekovanje in izborna organizacijo na svoji strani. To in premnogo hib v politiki je provzročilo, da je začel liberalizem polagoma hirati. Zaupal je vso moč papirju, ne vedoč, da je črka brez dela mrtva, da je treba dejanj in uspehov. Učiteljstvo ga je opozarjalo večkrat na razne nedostatke, a ta je v svoji domišljavosti prezrl vse. Ko smo se pa predrznili ostreje in odločneje upirati se liberalnim političkim grehom, je nastal ogenj v strehi. Hipoma so bili vsi učitelji brez izjeme sami lenuhi, mistifikanti, brezdelavni in popolnoma nepotrebni individui. Učiteljstvo je prišlo ob ves kredit pri tej stranki. Ako bi ne imelo zavesti v svojo lastno moč, bi padlo med dvema stoloma na tla — tako pa propade tisti, kdor ne krene na pot resnega dela! (Dalje.)

„Tudi napredek!“

Prejeli smo ta-le dopis:

Z ozirom na Vaš članek „Tudi napredek!“ v 46. št. si dovoljujem poslati Vam popravek, ki naj dokaže, da se je to pot c. kr. dež. šolski svet v Gradcu zmotil v — naslovu.

V torek 22. avgusta popoldne smo doživeli nadaljno presenečenje. — Srbsko učiteljstvo je priredilo ta dan izlet s parobrodom „Šumadija“ po Savi in Dunavu.

Naravnost čarobna je bila ta vožnja. Nudila je nam najlepší razgled po širnih slovanskih rekah Savi in Dunavu. Iz ene strani te pozdravlja slikovita leža zgodovinskoslavnega Belgrada, a na drugi strani pa stari Zemun.

Na krovu je neumorno svirala vojaška godba, a med odmori so odmevale one otožne pesni, ki so pač lastne edino-le jugoslovanskim narodom.

Le žal, da je ob času te vožnje lilo kakor iz škafo. Le za hip se je pokazalo svetlo solnce, zlateč s svojimi zlatimi prameni belgrajsko mesto. — In pri tej priliki nas je obsla zavest, kakor da nam je hotela božja volja pokazati — srbsko prihodnost, preteklost in sedanost — češ, glejte: Tožna, kakor je tožno vreme, je bila usoda narodov, ki bivajo od tu dalje, a posije jim lepše solnce; početkoma bo to solnce sijalo le trenutkoma, a pozneje se nebo zvedri v lepšo prihodnost . . .

In globok vzdih se nam je izvil iz prsij proti jasnemu solncu! . . .

* * *

Jelovnik: I. Ladna jela: šunke, srbski sir in kajmak.
— II. Supa: ragu i braon; file garniran; tikvicama, paradajzom,

Min. odlok z dne 31. julija 1886, min. n. l. št. 52, člen II., točka 7 pravi: „Alle Kandidaten haben über ihre Befähigung zur subsidiarischen Erteilung des Religionsunterrichtes ihrer Konfession eine besondere mündliche Prüfung abzulegen.“ Četrti odstavek se glasi: „Auf die Zuerkennung der Lehrbefähigung in den übrigen Prüfungsgegenständen haben diese Examinatoren und Kommissäre keinen Einfluß zu nehmen.“ — Iz tega mora sklepati vsak, da je izpit iz verstva obligaten za vsakega izpitnega kandidata, ter da oni, ki se odtegne temu izpitu, v resnici ni položil izpita za ljudske šole. Seveda, le kdor se odtegne, ne pa kdor izpit poizkusi, a ga ne prebije. Torej je kandidatom prosto, ta izpit položiti ali pa ne, t. j. vsak se mora temu podvreči, a vsak lahko na vsa vprašanja komisarjev molči. Tako je predpisu zadostil, a tudi svoji vesti, oziroma prepričanju, češ, verstvo je predmet duhovnikov. Taka je stvar za izpitne kandidate; drugačna je pa za izpitne komisije. Te morajo vsakega kandidata citirati k temu izpitu. In tu je jedro mojega popravka.

Vprašal sem o tej zadevi več kolegov, ki so delali izpite pred različnimi komisijami; vsi so rekli, da so bili citirani k verskemu izpitu, le v Gradcu so baje vsakega kandidata vprašali, hoče li tudi verski izpit položiti ali ne. In s tem je dotična komisija grešila, in c. kr. dež. šolski svet štajerski bi bil moral grajati dotične komisije, ne pa preko okrajnih šolskih svetov dajati ukazov učiteljstvu, ki gotovo pozna predpise o svojih izpilih, a se na taka vprašanja ravna seveda tako, kakor vidi in spozna za primerno. Da bi kak kandidat na ravnateljstvo vprašanje: „Hočete tudi položiti verski izpit?“ odgovoril: „Vaše vprašanje je nepotrebno, ker Vaš in obenem moj predpis ta izpit izrečno zahteva“, tega menda slavna šolska oblastva ne pričakujejo in tudi ne želé, saj je znano, kako se časih postopa z izpitnimi kandidati, ki so že učitelji. V istini bi tak odgovor bil popolnoma umesten.

C. kr. dež. šolskemu svetu v Gradcu torej svetujemo, naj svoj ukaz z dne 7. oktobra 1906 na okrajne šolske svete prekliče ter pošlje enak ukaz c. kr. izpitnim komisijam, če mu je znano, da postopajo tako. Da res tako postopajo, učiteljski

telji lahko dokažejo. Vsi oni, ki so bili vprašani, če hočejo ta izpit položiti ali ne, naj to naznanijo kakemu strokovnemu listu, ki naj potem stvar primerno pojasni.

Glede šolskih zakonov in predpisov pa bi slavni vladi svetoval, naj vendar oskrbi za učiteljstvo primerno zbirko najvažnejših zakonov. Novi šolski in učni red z dne 29. septembra 1905 je doslej izšel v nemškem, češkem, laškem in slovenskem jeziku, a je ta zbirka za učitelja pomanjkljiva, zakaj v nji ne najdem izpitnega predpisa z dne 31. julija 1886, ki je vendar za učiteljstvo velevažen. Vrhutega je nemška (v drugih jezikih sploh ni bila izdana) izdaja „Vorschrift für die Heranbildung und Prüfung der Lehrer an Volks- und Bürgerschulen in Oesterreich“ (c. kr. zaloga šolskih knjig) pošla, in tako smo slovenski učitelji prisiljeni, kupovati drago Heinzevo zbirko zakonov, drugi učitelji pa enake drage izdaje (n. pr. Manzove).

Po moji sodbi bi bila vlada čisto lahko v zbirko, kjer je novi šolski in učni red, vzela tudi predpis z dne 31. julija 1886. V taki knjižici bi imelo učiteljstvo vse ono, kar mu je neobhodno potrebno ter bi mu ne bilo treba iskati dragih izdaj šolskih zakonov. Seveda, če se misli izdati predpis z dne 31. julija 1886 v taki slovenščini, v kakršni je izdan „Državni zakon o ljudskih šolah“, potem se lepo zahvalimo zanj. V tem oziru opozarjam na § 34., str. 10, omenjene izdaje, ki se glasi: „Dovršivši popolnoma učni tečaj se podvržejo gojenci učiteljstva...“ Kdo so gojenci učiteljstva? Seveda je tudi nemški izvor v originalu: „... werden die Lehramtszöglinge...“ neumen; kdo je „Lehramtszögling“? Po jasni pameti nihče, prisiljeno pa kvečjemu učenci in učenke raznih šol, če smatramo „Lehramt“ kot posel učitelja. V § 35., str. 11, slovenske izdaje „Državni šolski zakon“ čitam dalje v drugem odstavku: „Učitelji na vadnici so dolžni kakor pomočniki sodelovati pri izobraževanju gojencev za učiteljstvo.“ Kdo so „gojenci za učiteljstvo“? — Torej: dajte nam predpise v ceni izdaji in razumljivem jeziku, komisijam pa povejte to, kar jim gre! Seveda, marsikje je ravnatelj ali pa kak član izpitne komisije tudi član deželnega šolskega sveta, in tako je umljivo, zakaj je štajerski

pečurkama i šparglama. — III. Pečenje: praseče, teleče, pileče, plovčije. — IV. Testa: pita s sirom, mesom i jabukama. — V. Vočje. — VI. Kafa. — VII. Vina lit. 0.5 na personu.

Prastara navada je, da razni časopisi prinašajo povodom raznih svečanosti tudi takozvano „menu“-listo, da potomci vedo, kaj so pri tej ali oni priliki jedli. — Upamo, da nam čitateljice in čitatelji „Učiteljskega Tovariša“ oprostite ta korak.

Banket je bil prirejen v dvorani Kolarčevi, in sicer za 350 oseb. — Gostom so se odkazali — umevno — častni prostori. Banketa so se udeležili poleg drugih javnih funkcionarjev tudi ministra, in sicer naučni Andra Nikolić in poljedelski Kosta Stojanović, kakor tudi Živko Tadić, županov namestnik stolnega mesta.

Vrsto napitnic je otvoril naučni minister A. Nikolić, ki je pripil „prvo čašo prvemu Srbinu“ — kralju Petru I.

Tej napitnici je sledila dolga vrsta drugih napitnic, izmed katerih omenjamo le napitnico začasnega predsednika „Jugoslovanske učiteljske zveze“, Dav. Trstenjaka.

„Srečno učiteljstvo“, pravi govornik, „ki lahko pozdravlja v svoji sredini takorekoč prvo osebo v državi, naučnega ministra; a glejte nas, nas pa se tako prezira, da k našim zborovanjem ne prihajajo niti naši c. kr. okrajni šolski nadzorniki, ki so izišli iz naše sredine. — —“

Velikansko navdušenje je zavladalo po dvorani, ko je belgrajski učitelj Mih. Jović napil govorniku ter mu izročil pismo pokojnega Iv. Filipovića, kjer je le-ta pisal že pred 14. leti o ideji združenja vsega jugoslovanskega učiteljstva. „Čuvaj ga“, pravi govornik, „kot prvi predsednik „Jugoslovanske učiteljske zveze“ kakor svetinjo, ki nas bo spominjala, da je ideja, ki je danes postala kri in meso, živela že od nekdaj v slovanskih narodih...“

Po banketu se je vnela prav živahna zabava. Sklepala so se pobratimstva, vrstile so se ognjevite napitnice, a v veliki dvorani se je „igral“ narodni ples „kolo“.

Vladalo je prav bratsko sporazumljenje in navdušenje. Značilno je to, da smo pozdravili v svoji sredini ta večer dva učitelja iz stare Srbije, ki igrata ravno sedaj veliko ulogo med macedonskimi vstaši, namreč Jovana Babunškega in Jovana S. Devoženskega — vojvodi, ki sta odložila pero in knjigo ter pograbila puško, da branita svojo domovino. — — Slava jima!

Le žal, da je čas prehitro minil, ker je bilo treba misliti na odhod.

(Konec.)

deželni šolski svet tam grajal učiteljstvo, kjer je grajo za služila izpitna komisija. Kdo bi sam sebe grajal, ko stoji tam daleč zadaj uboga para učitelj, ki je vaje grajel!

Učitelj in katehet.

S posebnim ozirom na novi šolski in učni red.

(Referat krajne učiteljske konference v Črnem vrhu.)

Kako hvaležen tema, ako bi ga bil kdo zastavil vsaj pred štiridesetimi leti ljudskemu učitelju, ko je bil skoraj v slehri vasi z duhovnikom „enega duha, enega srca“! V prijetni družbi, pri bogato obloženih mizah je pozabil lačni šomašter na bistvo svojega poklica; pozabil je, da je tudi učiteljstvo vzvišen, samostojen stan. Duh časa je vzdramil tudi „ubogo paro“ iz dolgoletnega mrtvila. Zahrepenel je po neodvisnosti in rajši pozabil na lačni želodec, kot da milostno pobira — v nečast svojemu stanu — male in velike drobtinice. Ljudski učitelj si je začrtal nove smotre, krenil je na drugo pot, po kateri pa nista mogla hoditi več skupno, ramo ob rami z dušnim pastirjem. Prišel se je boj; načelen in oseben, ki je prestopil žalibog že mnogokrat tudi sveti hram ljudskega izobraževališča. Viharni dnevi zadnjih let so silna ovira krepkemu skupnemu delovanju obeh učečih stanov.

Učitelj in katehet naj se trudita, da ne zavzame izvenšolski politički boj preobskurnih dimenzij. Nad vse dobro bi bilo, da katehet učitelja, kakor tudi narobe, nikdar ne napada po časopisih, posebno onih, ki so med preprostim ljudstvom jako razširjeni ter jih na ta ali oni način lahko čitajo tudi šolski otroci. Oba naj poizkusita vplivati na svoje kolege in somišljenike, da se ne bo blatil na eni strani duhovski stan, na drugi pa učiteljstvo, višje šolske oblasti, šola sploh. Ljudstvu naj bi se ne predstavljalo današnjih učilnic kot nekak brezverski stvor, kot nadloga vseh nadlog. Raz prižnice povedana duhovnikova beseda ima velik vpliv pri našem ljudstvu. Katehet naj bi ne pozabil parkrat v letu tudi z lece priporočati staršem, da navajajo svoje otroke k rednemu šolskemu obisku, k pridnosti v vseh predmetih, k spoštovanju do učnih oseb itd. Kjer so že uvedeni „roditeljski večeri“, naj sodeluje tudi katehet po vseh svojih močeh.

Ne bodimo v šoli drug drugemu špijoni. Skrbimo, da se natančno izpolnjujejo zakoni, a malenkostne pregreške od ene ali druge strani nikar ne vlačimo širši javnosti na nos. Eventuelna nesporazumljenja poravnajmo v šolski pisarnici, najboljša med štirimi očmi. Odkritosrčnost bodi nam lastnost vseh dobrih lastnosti.

Katehet naj se pokori — ne učitelju-voditelju kot morda mlajši osebi — temveč novemu šolskemu in učnemu redu, ki nikakor ni poniževalen zanj. Oglejmo si ga nekoliko! Cerkvena oblast nastavlja veroučitelje, razdeljuje učno tvarino, sodeluje pri določitvi ur verouka v urniku. Prestopke katehetove zoper šolski zakon razpravlja višja šolska oblast — tudi s sodelovanjem cerkvene gosposke. Katehet je reden član krajne učiteljske konference, ima sklepčen glas le za svoj predmet, hkratu pa tudi olajšavo, da se mu ni potreba udeleževati konference, kjer mu pristojna le posvetovalen glas, ako napravi cerkvena oblast v to potrebne korake pri okrajnem šolskem svetu. Za povzdigo ljudskega šolstva vneti duhovnik pa se bo rad udeleževal konference, in učiteljstvo bo moralo z veseljem glasovati za vse moderni šolski napredek povzdigajoče katehetove nasvete.

Neposrednje nadzorovanje verouka je pridržano cerkvi in ima učitelj v tem oziru le toliko oblasti, kolikor mu je gre kot

odgovornemu voditelju šole sploh. Roko v roki z učiteljstvom naj se trudi katehet za dobro šolsko disciplino, za izvrstno, modernemu šolskemu napredku prikrojeno poučevanje verouka. Razne zakone in ukaze višjih šolskih oblasti naj ne oznanja šolski voditelj kot strog diktator, temveč kot dober svetovalec in kolega.

Novi šolski in učni red nalaga učiteljstvu dolžnost, nadzorovati od cerkvene oblasti napovedane in od višje šolske gosposke potrjene verske vaje. V tem oziru naj bi šel učitelj katehetu na roko, ker mora biti obema na tem, da se vedejo šolski otroci vsepovsod mirno in dostojno. Mnenja sem celo, da bi ne bilo učitelju v nečast, ako bi bil katehetu v pomoč tudi pri onih verskih vajah, ki niso odobrene od višje šolske oblasti, ako ga prijateljsko zato naprosi veroučitelj.

Poudarjam, da so pričujoči podatki navedeni v prvi vrsti z ozirom na novi šolski in učni red in ne morda kot nekako povsem osebno prepričanje referenta. Ogromna večina avstrijskega učiteljstva stremlji namreč slejkoprej po največjem svojem idealu — po svobodni šoli.

Fran Silvester.

Pisarna.

XLVI.

Vprašanje:

Imam premajhno in tudi v drugih ozirih nedostatno, torej za šolskega voditelja nekompetenčno stanovanje. Krajni šolski svet bi lahko to odpravil s prav neznatnimi stroški; a župniku ni prav, da bi prišel učitelj tudi do zakonitih užitkov in zato so vso zadevo zavlačevali z ničevimi izgovori. Sedaj je prišla zadeva tako daleč, da ima krajni šolski svet plačevati šolskemu voditelju 25 % od njegove plače kot stanarino in proti temu rok 14 dni za ugovor.

Sedaj se pa lahko pripeti, da bodo mislili, naj le gre drugam, saj kompetenčnega stanovanja drugod v občini tudi ne bo dobil in bo tako samega sebe prisilil oditi odtod. — Ali smem iti začasno v privatno stanovanje, četudi je nekompetenčno? Ali se moram izseliti v tak kraj, kjer dobim primerno stanovanje in za ta čas vzeti dopust?

Odgovor.

Ako bo krajni šolski svet, katerega član ste Vi sami, vložil pritožbo — kar se brez Vašega vedenja ne sme storiti — ostane do rešitve rekurza vse pri starem, to je: Vi ostanete v svojem starem stanovanju, ako nočete iz svojega žepa plačati drugega stanovanja. Ako pa krajni šolski svet ne vloži pritožbe, bo Vam plačeval odmerjeno stanovanjsko odškodnino, s katero boste plačevali stanovanje, kjerkoli si ga izberete. Ako bi pa tudi s tem denarjem ne mogli nikjer stanovanja dobiti, bodo primorane šolske gosposke, da Vam dajo dopust, ako bodo z Vašimi razlogi soglašali. O tem pa ne moremo soditi, ker ne poznamo lokalnih razmer. Drugih eventualnosti, ki jih omenjate, ne moremo danes v poštev jemati, dokler se ne ve, ali bo rekurs vložen ali ne.

Iz naše organizacije.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za brežiški in sevniški okraj je zborovalo dne 4. nov. t. l. v Brežicah. Po dolgih štirih mesecih smo se zopet sešli, da nadaljujemo pričeto delo. Dva nova bojavnika sta stopila v naše vrste: g. Ferdo Kokot, učitelj v Pišeceh, in g. Ciril Vertovec, učitelj v Kapelah. Ker je ravno